

Vajaduspõhine õppetoetus ja selle mõju kõrgkooliõpingutele

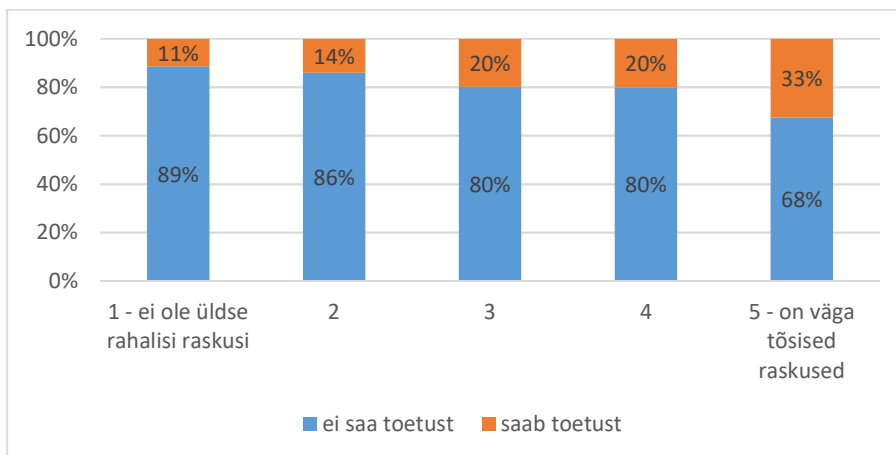
2.05.2018 avaldatud analüüsi lühikokkuvõte

Analüüs tugineb varasematele uuringutele (vajaduspõhise õppetoetuse uuring 2014; 2015. aasta vilistlaste uuring; Eurostudenti uuring) ning toetuste taotlemise ja Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetele.

Eesti vajaduspõhise õppetoetuse süsteem on sarnane Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega, kus õppemaksu võetakse vähestelt. **Õppetoetust saab ligikaudu neljandik kõigist Eesti üliõpilastest**, paljudes riikides on toetuse saajaid vaid kümnendik. Eestis, nagu enamikus riikides, sõltub vajaduspõhise õppetoetuse määramine suuresti perekonna sissetulekust. Õppekava mittetäitmine on toetuse mittesaamise põhjuseks väikesel osal taotlejatest.

Perioodil 2013-2016 on kõigist taotlejatest veidi rohkem kui pooled (55%) saanud vajaduspõhist õppetoetust vähemalt ühel semestril. Kui võrrelda toetuse saajaid ja mittesaajaid, siis on siin selge erinevus pereliikmete sissetulekutes. Positiivse otsuse saajate pereliikmete keskmine sissetulek on oluliselt väiksem kui neil, kes saavad eitava vastuse või jätvavad taotluse täitmise pooleli.

Õppetoetus jõuab enam seda vajava sihtgrupini. Nende hulgas, kel on enda hinnangul kõige enam rahalisi raskusi, on toetuse saajate osakaal suurem (33%) kui nende hulgas, kel raskusi pole (11%).

Neid, kel on tõsised raskused, kuid kes toetust ei saa, eristab teistest (nii keskmisest kui neist, kel rahalisi raskusi pole) ennekõike suur lõhe sissetulekutes ja väljaminekutes, samuti hindavad nad oma vanemate majanduslikku olukorda oluliselt kehvemaks. Nad on ka vanemad ja neil on suurema tõenäosusega laps(i).

Kõige rohkem puudutab vajaduspõhine õppetoetus kõrghariduse esimese astme üliõpilasi, kelle hulgas on kõige enam taotlejaid, toetuse saajaid ja neid, kes vajavad toetust toimetuleku eesmärgil. Valdkondade lõikes on taotlejaid vähem äriduse ja halduse ning enam humanitaaria, looduse, tehnika ja tervise valdkondades.

Mujalt kui Tallinnast ja Tartust kõrgkooli tulijad taotleavad õppetoetust sagedamini ja ka saavad seda enam kui need, kes lõpetasid gümnaasiumi Tallinnas või Tartus. Mujalt tulnute vajadused, arvestades nii eluaset kui perelt jt saadud tuge kulude katmisel, on ka suuremad.

Eurostudent uuringu järgi moodustas 2016. aastal õppetoetus kõikide kuni 24-aastastest I astme üliõpilaste sissetulekutest keskmiselt 6%. **Vajaduspõhise toetuse saajate hulgas moodustab toetus 28% nende sissetulekust, mis on märkimisväärne osa.**

Erinevad uuringud näitavad, et üliõpilased peavad vajaduspõhist õppetoetust vajalikuks ja taotlemise protsessi lihtsaks, kuid süsteemi ebaõiglaseks, kuna üliõpilase sissetulek seotakse kuni 25. eluaastani tema pere omaga.

Üliõpilased ei pea pereliikmete sissetuleku arvestamist õiglaseks, kuna vaid kolmandik tudengitest elab koos vanemate või sugulastega ning suur osa (ca pool) üliõpilaste sissetulekust sõltub hoopis nende endi töötamisest ja väiksem osa (ca kolmandik) pere/partneri toetusest.

Analüüs näitab, et kuni 24-aastaste üliõpilase sissetuleku mitte sidumine perekonna sissetulekuga ei vähendaks ebaõiglust. Pereliikmete sissetulekust lahti sidumisel oleksid toetuse saamisel eelistatud need, kes ise tööl ei käi (ei pea käima) ja/või kelle sissetulek jääb alla lubatud maksimummäära. Kasu sellisest muutusest ei saaks need, kelle kulutused (ja kulude katmiseks vajalikud ise teenitud tulud) näiteks eluasemele on suuremad, st noored, kes toetust tegelikult enam vajavad. **Üheks selliseks rühmaks, kes toetust enam vajab, on mujalt kui Tallinnast ja Tartust tulijad, kes bakalaureuseõppes ka taotlevad ja saavad enam toetust.**

Kuna 55% alla 24-aastastest tudengitest ise ei teeni ning nende hulgas, kes teenivad, jääb sissetulek umbes pooltel alla maksimummäära (2018. aastal on maksimummäär 429 eurot), võiks vajaduspõhist õppetoetust perest lahti sidumisel saada 2/3 kuni 24-aastastest üliõpilastest. Seda on ligi kolm korda enam kui praegu ning süsteemi sellises mahus muuta pole realistlik.

Kuigi vaid 10-20% üliõpilastest ütleb, et vajaduspõhise õppetoetuse saamine mõjutas nende tööl käimist või töökoormust, on toetuse saamisel ja töötamisel selge seos. Nende hulgas, kes semestri vältel ei tööta, on toetuse saajaid 26%, aga nende hulgas, kes pidevalt töötavad, vaid 10%. Samuti on seotud töötundide ja õppetoetuse saamine töötavate tudengite hulgas. Nendest, kes töötavad alla 20 tunni, saavad õppetoetust 24%, neist, kes enam kui 30 tundi, vaid 7%. **Samas pole teada, kas enam töötavate üliõpilaste sissetulek on toetuse saamiseks liiga suur või annab õppetoetus võimaluse töötada vähem või üldse mitte.**

Analüüsist ei ilmne selget seost vajaduspõhise õppetoetuse saamise või mittesaamise ning akadeemilise puhkuse võtmise, katkestamise ega nominaalajaga lõpetamise vahel.

Vajaduspõhise õppetoetuse taustainfo

- Toetus rakendus kõrgharidusreformi ühe osana 2013. aasta septembrist.
- Toetus on mõeldud kõrgharidusele ligipääsu tagamiseks nõrgema majandusliku taustaga peredest pärit noortele ning õpingutes osalemise toetamiseks.
- Toetus määratakse üliõpilase või tema perekonna sissetulekute põhjal. Sissetuleku ülemmäär kehtestatakse igaks aastaks riigieelarve seadusega, 2017. aastal oli see 394 eurot, 2018. aastal on 429 eurot kuus. Toetuse suurus on 75–220 eurot kuus.
- Toetust saab üliõpilane, kes õpib täiskoormusega ja täidab õppekava nõudeid 75% ulatuses kumulatiivselt semestrite arvestuses. Esmakursuslasel piisab esimesel semestril täiskoormusega õppima asumise nõude täitmisest.
- Alates 2014/2015. õppeaasta kevadsemestrilt on tudengitel võimalik taotleda vajaduspõhist eritoetust 135 eurot kuus. Vajaduspõhine eritoetus on mõeldud neile, kes jäid vajaduspõhisest õppetoetusest ilma, põhjusel, et nende sissetulek ületas maksimum piiri, kuid viimasel ajal on sissetulek märkimisväärselt vähenenud.
- Lisainfo www.hm.ee/oppetoetused.